

- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.
- Witkowski J., Orłowska B. 2012. Zmiany ilościowe w awifaunie lęgowej stawów milickich w okresie 1995–2010. *Ornis Pol.* 53: 1–22.

Lukasz Krajewski, Piotr Marczakiewicz, Piotr Dombrowski

Biebrzański Park Narodowy
Osowiec-Twierdza 8, 19-110 Goniądz
Lukasz.Krajewski@biebrza.org.pl

Pierwsze i drugie stwierdzenie kaniuka *Elanus caeruleus* w Polsce

Dnia 8.05.2016, ok. godz. 8 rano podczas prowadzenia obserwacji (Paweł Czarnul) w okolicach Rewy (pow. pucki, woj. pomorskie), na obszarze rozległej łąki porośniętej nielicznymi drzewami i krzewami, przez lornetkę 10×32 zauważyłem jasno ubarwionego ptaka szponiastego siedzącego w szczytowej partii drzewa. Wykonałem zdjęcia dokumentacyjne z odległości ok. 80 m, a po kilku minutach ptak przemieścił się na większą odległość i następnie odleciał. Identyfikacja ptaka jako kaniuka *Elanus caeruleus* nie przedstawiała trudności, gdyż był bardzo charakterystycznie, jasno ubarwiony z czarnymi plamami na ramionach oraz ciemnymi lotkami 1. rzędu widocznymi w locie.

Dnia 30.05.2017 prowadząc późnym popołudniem obserwacje ptaków (Maciej Pieńkosz) na terenie łąk w dolinie niewielkiej rzeki Czarny Potok w pobliżu miejscowości Sitno (pow. zamojski, woj. lubelskie) zaobserwowałem kaniuka. Ptaka dostrzegłem przez lornetkę 10×42 z odległości około 500 metrów, gdy leciał nad łąkami, po czym usiadł na wierzchołku uschniętego czarnego bzu *Sambucus nigra* w odległości 250 metrów ode mnie. Nie powodując jego płoszenia zbliżyłem się do ptaka na odległość 100 metrów i wykonałem kilka fotografii dokumentacyjnych z widocznymi cechami diagnostycznymi gatunku. Kaniuk nie zważając na moją obecność zaczął polować przy czym kilkakrotnie zawisł w powietrzu podobnie jak pustułka *Falco tinnunculus* i co jakiś czas przysiadł na wierzchołkach zakrzewień. Następnie dołączył do mnie P. Stachyra i wspólnie obserwowaliśmy ptaka. W kolejnych dniach kaniuk był widziany w tym rejonie przez wielu obserwatorów i przebywał tam do 23.06.2017 (ostatniej obserwacji dokonał M. Gałan – inf. ustna).

Obie obserwacje uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej PTZool jako pierwsze i drugie stwierdzenie kaniuka w Polsce.

Kaniuk, przy swoim niepowtarzalnym wyglądzie i charakterystycznym ubarwieniu, jest gatunkiem łatwym do identyfikacji. Siedzący ptak nawet z dużej odległości jest nietrudny do zauważenia dzięki wręcz „świeącemu” czysto białemu przodowi ciała obejmującemu cały tułów i głowę z wyjątkiem niewielkiej ciemnej maseczki wokół oka. Ptak obserwowany w locie od spodu jest również biały z jedynie ciemnymi lotkami pierwszorzędowymi. Wierzch ciała jest popielaty z kontrastowo ubarwionymi czarniawymi pokrywami skrzydłowymi. W przypadku obu obserwacji, po dokładnej analizie zdjęć udało się dostrzec wygląd pokryw lotek 1. rzędu. Młodzi kaniuki, przechodzący dość wczesne i szybkie pierzenie postjuwenalne, stają się w ciągu kilku miesięcy podobny do ptaków dorosłych, a ostatnimi pozostałościami szaty młodocianej są pojedyncze, nie przepierzo-

Fot. 1. Kaniuk *Elanus caeruleus*, Rewa, maj 2016 (fot. P. Czarnul) – Black-winged Kite, Rewa, May 2016

ne pokrywy lotek pierwszorzędowych z białymi końcami oraz sterówki z ciemniejszym przedkończowym, rozmytym paskiem (Gensbøl 2008, Forsman 2016). Cechy te nie zostały zauważone podczas obserwacji terenowych i dopiero analiza zdjęć (nie dotycząca sterówek, gdyż szczegóły ich ubarwienia były niedostatecznie dobrze widoczne) pozwoliła na oznaczenie wieku obu kaniuków jako ptaków w drugim roku kalendarzowym.

Spośród czterech wyróżnianych podgatunków kaniuka w zachodniej Palearktyce występują dwa, które są rozpoznawalne w terenie: gniazdujący w Europie i Afryce podgatunek *caeruleus* ma białe lotki 2. rzędu, podczas gdy u azjatyckiego podgatunku *vociferus* lotki te są ciemnoszare (del Hoyo & Collar 2014).

Kaniuk występuje na znacznym obszarze Starego Świata zasiedlając Afrykę głównie na południe od Sahary, Płw. Indyjski oraz pld.-wsch. Azję aż po Filipiny. W płn. Afryce występuje w Maroku, Algierii i Tunezji oraz w Egipcie, ale tylko w egipskiej części doliny Nilu jest stosunkowo liczny. W Europie pojawia kaniuka notowano od lat 60. XIX wieku w Portugalii i Hiszpanii (Lacasa 2013), ale zaczął się gnieździć dopiero prawie 100 lat później: od 1944 r. w Portugalii (England 1963) i od 1973 r. w rejonie Toledo w Hiszpanii (de Juana & Garcia 2015). W ciągu następnego dziesięciolecia populacja iberyjska bardzo poszerzyła swój zasięg i wzrosła liczebnie, choć centrum występowania pozostało w prowincjach Alentejo i Ribatejo w Portugalii oraz Extremadura i zach. Andaluzja w Hiszpanii, natomiast rozmieszczenie w płn. i wsch. części Hiszpanii jest nierównomierne i na niektórych obszarach gatunek nie występuje (Lacasa 2013, de Juana & Garcia 2015). Na Płw. Iberyjskim zasiedla przede wszystkim otwarte tereny trawiaste z luźno rosnącymi drzewami, przypominające afrykańskie sawanny. Ich obszar w Hiszpanii znacząco wzrósł w drugiej połowie XX wieku (Balbontin et al. 2008). Tereny takie obfitują w gryzonie, które stanowią ponad 95% pokarmu kaniuka (Mendelsohn & Jaksic 1989). Liczebność populacji iberyjskiej ma tendencję wzrostową i jest obecnie oceniana na 500–1500 par w Portugalii i 500–1000 par w Hiszpanii (Staneva & Burfield 2017). W roku 1990 kaniuk

Fot. 2. Kaniuk *Elanus caeruleus*, Sitno, maj 2017 (fot. M. Gałan) – *Black-winged Kite*, Sitno, May 2017

ki przekroczyły Pireneje i zaczęły gniazdować w departamencie Pyrenees-Atlantiques, w pld.-zach. Francji (Guyot 1990). Populacja francuska początkowo wzrastała powoli, ale w ostatnio tempo wzrostu znacznie przyspieszyło i populacja potroiła liczebność w latach 2010–2014 osiągając poziom 130–150 par w r. 2014 (Quaintenne & les coordinateurs-espece 2016). Trzon populacji występuje w departamentach Pyrenees-Atlantiques i Landes w pld.-wsch. Francji, ale trwa ekspansja gatunku na północ i w r. 2014 odnotowano lęg w departamencie Pays-de-la-Loire w póln.-zach. części kraju (Quaintenne & les coordinateurs-espece 2016), a w r. 2016 para gniazdowała k. Rennes w Bretanii (Ławicki & Perlman 2017). Ekspansję odnotowuje się na obszarze Bliskiego Wschodu, przede wszystkim w Izraelu, gdzie od pierwszego lęgu w 2011 r. (Perlman & Israeli 2013) populacja wzrosła w spektakularny sposób do 130–150 par w r. 2016, a od 2013 r. rozpoczęła się również kolonizacja Turcji (Ławicki & Perlman 2017). Niewątpliwie wzrost liczebności populacji kaniuka wynika z jego dość niezwykłych zwyczajów lęgowych. Gatunek ten może wyprowadzać dwa lęgi rocznie przystępując do gniazdowania w dowolnej porze roku (Ferrero et al. 2003). W Izraelu notowano nawet 4–5 lęgów w roku i zachodzenie na siebie poszczególnych cykliów rozrodczych, co przy wysokim sukcesie rozrodczym tłumaczy niezwykle szybki wzrost populacji izraelskiej (Ławicki & Perlman 2017).

Wraz ze wzrostem europejskiej populacji kaniuka w ostatnich latach gwałtownie zwiększyła się liczba jego pojawów na obszarze kontynentu poza Hiszpanią, Portugalią i Francją – do końca 2016 r. odnotowano 143 stwierdzenia (Ławicki & Perlman 2017). Szczególnie silny wzrost częstości pojawów odnotowano w latach 2010–2016, gdy dokonano aż 81% wszystkich stwierdzeń, co pokrywa się czasowo z silnym wzrostem populacji francuskiej. Kaniuk zalatuje najczęściej do krajów sąsiadujących z Francją, a więc do Niemiec, krajów Beneluxu i Szwajcarii, ale dociera aż do Danii i Szwecji oraz krajów Europy Środkowej, gdzie odnotowano go na Węgrzech i Słowacji oraz w Czechach (Ławicki & Perlman 2017). Choć dorosłe ptaki są osiadłe, to zalatywaniu poza obszary lęgowe sprzyja skłonność niedojrzałych osobników do dyspersji na odległość do 400 km od miejsca urodzenia, choć w Afryce dystans dyspersji jest nawet do trzech razy większy (Lacasa 2013). Analiza fenologiczna wykazuje dwa główne okresy pojawów: wiosenny

od 3. dekady marca do 1. dekady czerwca ze szczytem w 2. i 3. dekadzie kwietnia oraz jesienny od sierpnia do 1. dekady listopada, ze szczytem w 2. i 3. dekadzie sierpnia (Ławicki & Perlman 2017). W związku z dynamicznie rozwijającą się populacją tego gatunku należy oczekiwać dalszych pojawów tego gatunku w tej części Europy.

Summary: The first and the second records of the Black-winged Kite *Elanus caeruleus* in Poland. An immature Black-winged Kite was first observed on 8 May 2016 at Rewa, on the coast of the Bay of Gdańsk (N Poland), and next one on 30 May 2017 at Czarny Potok Valley near Zamość (E Poland). The latter individual was observed by many observers until 23 June 2017. Details of the observation and description of the birds are given and rapid development of the European population is discussed. Both records have been accepted by the Avifaunistic Commission.

Literatura

- Balbontin J., Negro J.J., Sarasola J.H., Ferrero J.J., Rivera D. 2008. Land-use changes may explain the recent range expansion of the Black-shouldered Kite *Elanus caeruleus* in southern Europe. *Ibis* 150: 707–716.
- England M.D. 1963. Observations on the Black-winged Kite in Portugal, with preliminary notes on its status. *Brit. Birds* 56: 444–452.
- Ferrero J.J., Grande J.M., Negro J.J. 2003. Copulation behaviour of a potentially double-brooded bird of prey, the Black-winged Kite (*Elanus caeruleus*). *J. Raptor Res.* 37: 1–7.
- Forsman D. 2016. Flight Identification of Raptors of Europe, North Africa and the Middle East. Helm identification guides. Bloomsbury.
- Gensbøl B. 2008. *Birds of Prey*. HarperCollinsPublishers, London.
- Guyot A. 1990. Premiere nidification reussie en France de l'Elanion blanc (*Elanus caeruleus*). *Nos Oiseaux* 40: 465–477.
- de Juana E., Garcia E. 2015. *The birds of the Iberian Peninsula*. London.
- Lacasa M. 2013. *The book of raptors. Photodigiscoping*. S.C.P. Barcelona.
- Ławicki Ł., Perlman Y. 2017. Black-winged Kite in the WP: increase in breeding population, vagrancy and range. *Dutch Birding* 39: 1–12.
- Mendelsohn J.M., Jaksic F.M. 1989. Hunting behaviour of Black-shouldered Kite in the Americas, Europe, Africa and Australia. *Ostrich* 60: 1–12.
- Perlman Y., Israeli Y. 2013. Black-shouldered Kite *Elanus caeruleus* breeding in Israel. *Sandgrouse* 35: 25–27.
- Staneva A., Burfield I. 2017. *European Birds of Conservation Concern. Populations, trends and national responsibilities*. Birdlife International, Cambridge, UK.
- Quaintenne G. & les coordinateurs-espece. 2016. *Les oiseaux nicheurs rares et menaces en France en 2014*. *Ornithos* 23: 65–101.

Paweł Czarnul

Wydział ETI, Politechnika Gdańska
Narutowicza 11/12, 80-233 Gdańsk
pawelczarnul@pawelczarnul.com

Maciej Pieńkosz

Kamienna 14/29, 22-400 Zamość
maciejpienkosz@wp.pl

Tadeusz Stawarczyk

Muzeum Przyrodnicze UWr
Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław
tadeusz.stawarczyk@uwr.edu.pl